

NÄKEMYKSET ITÄISEN SUOMEN ELINVOIMASTA – ITÄ-LAPPI

Itä-Lapin kuntayhtymä

1. MITKÄ OVAT MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET TOIMINTAYPÄRISTÖSSÄ SODAN ALKAMISEN JÄLKEEN

- Rajaliikenne Sallan raja-asemalla on laskenut käytännössä nolnaan. Jo koronarajoitteet hiljensivät liikenteen ja sota lopetti. Ennen koronaa liikenne oli tasolla 250 000 ylitystä vuodessa, nyt yksittäisiä autoja. Kesäkuun lopussa päättyneet koronarajoitukset eivät ole lisänneet liikennemääriä.
- Pakotteet lopettivat rekkaliikenteen, jolla kuljetettiin pääosin kaivostoiminnan laitteita Venäjälle päin ja haketta Suomen suuntaan.
- Venäläisiä asiakkaita ei itä -lappilaisissa kauppaaliikkeissä enää käy. Määrältään se merkitsee noin viiden prosentin laskua kaupan myynnissä verrattuna parhaisiin aikoihin.
- Polttoaineiden hinnannousu heikentää kaikkien yritysten kannattavuutta, suhteellisesti enemmän pitkien etäisyyksien Itä-Lapissa.
- Kuntayhteistyö rajan yli loppui.
 - o ystävyyskuntayhteistyö. Jokaisella Itä-Lapin kunnalla on ystävyyskunta Kuolan alueella.
 - o matkailun kehittäminen Kantalahden kanssa on keskeytetty.
 - o matkailuyhteistyön kehittäminen Pyhätunturin ja Hiipinätunturin välillä on keskeytetty.
 - o aiesopimus matkailun kehittämisestä Kuolan piirin kanssa on jäädytetty.
 - o kulttuuriyhteistyö on jäädytetty, esim. Yukigassen.
- Kansallispuistoyhteistyön kehittäminen Hiipinän alueen kanssa on keskeytetty.
- Elintarvikkeiden vientiyhteistyö Sallan raja-aseman kautta on keskeytetty.
- Suunnitelmat ja neuvottelut puun tuonnista Sallan raja-aseman kautta on keskeytetty.
- Marjojen tuonti on keskeytetty (Savukoski, KorvatunturinMaan osuuskunta, Korvatunturin Marja Oy), samoin jalostusyhteistyö Venäjän puolella.
- Kemijärven biotuotetehtaan rahoitusneuvottelut ovat merkittävästi vaikeutuneet ei-NATO-maan maariskin vuoksi.
- Sähkön hinnan nousu kaikessa elinkeinotoiminnassa ja erityisesti tunturimatkailukeskuksissa, joissa hiihtohissit käyttävät runsaasti sähköä.

2. MISTÄ LÖYTYVÄT ITÄISEN SUOMEN UUDET ELINVOIMAN LÄHTEET

Vihreää siirtymää vauhdittavista biopohjaisista hankkeista ja uusista innovaatioista, kehittämällä uusiutuvista biomassoista fossiilisia materiaaleja korvaavia uusia materiaaleja. Itä-Lapin alueella on runsaat metsävarat, joiden hyödyntäminen edesauttaa vihreää siirtymää, luo uusia biopohjaisia tuotteita ja lisää samalla fossiilivapaata sähköntuotantoa. Samalla on pidettävä huolta metsien kestävästä käytöstä.

Itä-Lapissa on myös kriittisten mineraalien varantoja. Niiden hyödyntäminen tavalla, joka ei turmele herkkää luontoa eikä perinteisiä elinkeinoja, on selvitettävä.

Matkailun edellytysten kehittämistä. Itä-Lapissa ovat läntisen Euroopan suurimmat erämaa-alueet, joiden hyödyntäminen on vasta alussa. Niin talvi- kuin kesämatkailukausien kehittäminen ja pidentäminen reitistöjä kehittämällä sekä uusilla innovaatioilla on mahdollista. Paikallisten energiaratkaisujen tukemisella voidaan edesauttaa uudenlaisten matkailumuotojen kehittämistä ja tulevaisuuden sähköisen ilmailun kehittämistä.

Uuden elinkeinotoiminnan kehittämiseen **tarvitaan rohkeita rahoituksellisia ratkaisuja** ja investointitukia, samaan tapaan kuin äkillisten rakennemuutosten alueita on tuettu.

Saavutettavuus niin maanteitse, rautateitse kuin lentokenttäverkostonkin kautta on perusta kaikelle elinkeinotoiminnalle.

3. KOLME VAIKUTTAVINTA RATKAISUA

3.1. Luontomatkailuverkoston parantamisella kasvua ja työllisyyttä

Metsähallituksen Lapin luontopalvelut, Pohjanmaan ja Kainuun luontopalvelut sekä Itä-Lapin kunnat Kemijärvi, Salla, Posio, Savukoski ja Pelkosenniemi esittävät valtiosihteerityöryhmälle, että työryhmä esittäisi investointirahoitusta Itä-Lapin luontomatkailuverkoston kehittämiseen liitteiden mukaisesti. Summaa voi pienentää ns. sakkomaksu, jota kunnat joutuvat kunnalle kuuluvana työttömyysturvan osuutensa maksamaan Kelalle. Tarkoitus on, että kunnat kykenevät hankkeen yhteydessä kouluttamaan ja työllistämään pitkäaikaistyöttömiä hankkeen osana.

Hankkeesta on vuosina 2020 - 2021 käyty perusteellisia neuvotteluja maa ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä ympäristöministeriön kesken.

Hanke on koko Lapin matkailulle tärkeä kehittämishanke. Luontomatkailun merkitys on koronakriisin myötä voimakkaasti kasvanut ja tulee edelleen kasvamaan. Hanke myös tukee EU:n Green Deal - ohjelmaa.

Kehittämishanketta hallinnoi ja koordinoi Itä-Lapin kuntayhtymä. Hanke toteutetaan yhteisellä työllisyyden ja kestävän kehityksen toimintamallilla, johon kaikki edellä mainitut tahot sitoutuvat.

Itä-Lapin alueella on jo nyt merkittäviä luontomatkailualueita. Savukoskella on Kivitunturi ja UKK-puisto, Pelkosenniemellä Pyhätunturi ja kansallispuisto, Sallassa juuri avattu kansallispuisto, Kemijärvellä Suomotunturi ja Kemijärvi, Posiolla Riisitunturin kansallispuisto ja Korouoman rotkolaakso. **Kohteita yhdistäville ja ympäröiville luontomatkailureitistöille ja muulle palvelurakenteelle on kasvava tarve. Alueen nykyiset reitistöt eivät ole kattavia**

eivätkä riittävän turvallisia palvelemaan matkailijoiden tarpeita. Reitistöjen kunto ja palvelujen vähäisyys muodostaa esteen luontomatkailun kehittämiseksi ja työllistymiseksi.

Itä-Lapin kunnat maksavat nyt noin miljoona euroa vuodessa ns. sakkomaksuina eli kunnalle kuuluvana työttömyysturvan osuutena Kelalle. Tällainen ”työllisyyden hoitaminen”, eli työttömyysturvamaksujen maksaminen heikentää paikkakunnan elinvoimaa ja työtä vailla olevan henkilön toimeentulomahdollisuuksia. Itä-Lapin seutukunnan alueella oli toukokuun lopussa 938 työtöntä työnhakijaa ja työttömyysaste 15.1 %. Näistä henkilöistä useimmilla oli tai lyhyellä lisäkoulutuksella hankittavissa sellaisia taitoja, joita he voisivat hyödyntää alueen matkailuelinkeinon kytkeytyvissä tehtävissä kuten maastoreittien rakentamisessa, ympäristötöissä tai opastuksessa. **Työllistymisen kautta sakkomaksuja vastaava palkkatulo jäisi vahvistamaan paikkakunnan elinvoimaa.**

Itä-Lapin kuntayhtymä, kunnat ja Metsähallitus ovat yhteistyössä selvittäneet reittien kunnostamisen ja lisärakentamisen sekä palveluiden kehittämisen tarvetta. Selvityksen mukaiset kehittämistarpeet ja niiden kustannukset on esitetty liitteinä.

Selvityksen mukaiset investointisuunnitelmat tarkennetaan kuntakohtaisesti heti rahoituksen varmistuttua. Projektin osapuolet toimivat verkostona, suunnittelevat yhdessä luontomatkailurakenteen ja sitoutuvat sen toteutukseen. Yhteistyöverkosto rakentaa luontomatkailun laadukkaan alueellisen kokonaisuuden ja toimivat reitistöt Euroopan erämaisimmälle alueelle Itä-Lapissa. Projektin edistymisestä ja sen luomista uusista mahdollisuuksista tiedotetaan aktiivisesti.

Yhdessä työvoimaviranomaisten kanssa toimien toimintamalli mahdollistaa ikääntyneiden työttömien työllistymisen projektin töihin.

Toimintamallin toimivuutta ja vaikuttavuutta mitataan useilla indikaattoreilla mm. työllisyyteen, yrityksiin, verotulokehitykseen ja kestävän matkailun tavoitteiden mukaiseen kehitykseen. Seurantatuloksia hyödynnetään matkailun kehitystyössä, investoinneissa ja yhteistyöverkoston kehittämisessä.

3.2. Itä-Lapin logistiikan tarpeiden uudelleen kartoitus

Väyläviraston 16.6.2022 julkaisema investointiohjelma 2023 - 2030 perustuu valtakunnalliseen Liikenne 12-liikennejärjestelmäsuunnitelmaan. **Investointiohjelma ei vastaa muuttunutta tilannetta. Itä-Lapin logistiikan tarpeet pitää nopeasti uudelleen kartoittaa ja laatia erillinen investointiohjelma resurssineen täydentämään Liikenne 12-ohjelmaa.**

Kantatien 82 perusteellinen korjaaminen pitää ottaa erilliseen investointiohjelmaan. Kt 82 kulkee Puolustusvoimien Rovajärven harjoitusalueen kautta. Suomen NATO-jäsenyys lisää liikennettä ja toimintaa harjoitusalueella. Vuonna 1962 rakennettu kt 82 on raskaan liikenteen voimakkaan kasvun seurauksena liikenteellisesti vaarallisessa kunnossa ja vaatii

välitöntä peruskorjaamista ja mahdollisesti kokonaan uuden tielinjauksen rakentamista etäämmälle harjoitusalueesta.

VT5:n peruskorjaaminen välillä Kuusamo-Kemijärvi-Sodankylä.

5-tien merkitys on suuri koko itäisen Suomen kehittämisessä. Hyväkuntoinen 5-tie tasaa pohjoiseen Suomeen kohdistuvan liikenteen määrää lisäten myös liikenteen turvallisuutta.

Raideyhteyden Kemijärvi-Salla peruskorjaaminen puutavara - ja matkustajaliikennettä varten tukisi merkittävästi alueen keskeisten elinkeinojen kehittämistä (matkailu, Sallan kansallispuisto, UKK-puisto, luontomatkailu, metsä- ja biotalous, malmirikasteet) ja tukisi ilmastonmuutoksen ja päästöjen vähentämistavoitetta.

Ns. itäradan suunnittelun jatkaminen edelleen Pesiökylästä kohti Kuusamoa ja Kemijärveä.

3.3. Teollisen vihreän siirtymän ohjelma

Ohjelma riittävine resursseineen tulisi valmistella nopeasti helpottamaan myös Itä - Lapin toimijoiden mineraali -, biotalous - ja energiahankkeita.

Investointien rahoitusta tulisi kehittää ja vakuuksien saatavuutta parantaa Itä – Lapin alueella. ”Itä - Lappi - riskin” pienentäminen rahoituksessa.

3.4. Norjan mallin mukaiset vero- ja sosiaaliturvamaksuratkaisut

Arvonlisäveroa ja työnantajan sosiaaliturvamaksuja tulisi väliaikaisesti alentaa Itä – Lapin alueella Pohjois – Norjan mallin mukaisesti.